

Grafimedia

JUNI 2005

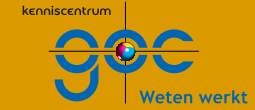
in cijfers

Uitgave:

Koninklijke KVGO
Startbaan 10, 1185 XR Amstelveen
Postbus 220, 1180 AE Amstelveen
T (020) 543 56 78
F (020) 543 54 75
E-mail: info@kvgo.nl
Internet: www.kvgo.nl

Kenniscentrum GOC
De Schutterrij 2, 3905 PL Veenendaal
Postbus 347, 3900 AH Veenendaal
T (0318) 53 91 11
F (0318) 52 99 69
E-mail: info@goc.nl
Internet: www.goc.nl

Voorbehoud

De redactie is niet verantwoordelijk voor de juistheid van gegevens die door derden werden verstrekt en is niet aansprakelijk voor de gevolgen voortvloeiend uit onvolledige of foutieve informatie. Aan de redactionele inhoud kunnen geen rechten worden ontleend. Niets uit deze uitgave mag zonder (schriftelijke) toestemming van de uitgever worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt.

© juni 2005 Koninklijke KVGO en Kenniscentrum GOC

Vormgeving: Ontwerpbureau Voltage, Nijmegen
Druk: GVO grafisch bedrijf bv, Veenendaal
Fotografie: Marco Hamoen, Bodegraven

Grafimedia
in cijfers

inhoud

Branche in cijfers

- 6 • Aantal bedrijven en werkzame personen in de branche
- 7 • Bedrijven en werkzame personen naar hoofdactiviteit bedrijf
- 8 • Verdeling van de omzet naar hoofdactiviteit bedrijf in 2004
- 9 • Verdeling van de omzet in drukkerijen naar soort product
- 10 • Verdeling van de omzet in grafische afwerkingsbedrijven naar soort product
- 11 • De opbouw van de omzet bij verschillende soorten bedrijven

Kerngegevens KVGO-leden

- 13 • Ontwikkeling aantal KVGO-ledenbedrijven en werkzame personen
- 15 • Aantal KVGO-ledenbedrijven en werkzame personen per provincie

Arbeidsmarkt in cijfers

- 16 • Werkgelegenheid naar beroepsgroep
- 17 • Regionale verschillen in vraag naar personeel
- 17 • Totaal aantal openstaande vacatures
- 18 • Werkzame beroepsbevolking Nederland en grafimediabranche

- 19 • Gemiddelde leeftijd en werkgelegenheid
- 20 • Leeftijdsoopbouw werknemers en uitgestroomden VUT/prepensioen
- 21 • Bedrijven met dag- en ploegdienst roosters
- 22 • Doorstroomrichting grafisch beroepsonderwijs, uitgesplitst naar beroepsopleiding
- 23 • Ontwikkeling werkloosheid grafimedia-branche
- 24 • Ontwikkeling arbeidsongeschiktheid grafimediabranche
- 25 • Inkrimping in formatieplaatsen en aantal vacatures per beroepsgroep

Opleiding in cijfers

- 27 • Overzicht beroepsopleiding en leerplaatsen bij bedrijven
- 28 • Nieuwe competentiegerichte beroepsopleidingen
- 29 • Aantal leerbedrijven naar hoofdactiviteit
- 30 • Samenhang instroom jonge werknemers en beroepsopleiding in bedrijven
- 31 • Overzicht aantal cursisten naar soort cursus over zeven jaar
- 32 • Aantal cursisten bij het trainingscentrum van Kenniscentrum GOC

Vorig jaar hebben Koninklijke KVGGO en Kenniscentrum GOC gezamenlijk de eerste 'Grafimedia in cijfers' uitgegeven. Iedereen met belangstelling voor de grafimedia-branchen heeft daar veel en dankbaar gebruik van gemaakt. Voldoende reden om u een nieuwe editie met actuele cijfers te presenteren op het gebied van de omvang van de branchen, ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en gevolgde opleidingen.

Omdat dit boekje weliswaar compact, maar toch zo volledig en actueel mogelijk de grafimediacijfers wil tonen, zijn niet alle bronnen en peildata gelijk. Daarom bevat elke tabel of grafiek een duidelijke vermelding van de herkomst en betekenis van de cijfers. Door het gebruik van een andere rekenmethode kunnen cijfers ten opzichte van de vorige uitgave afwijken.

Het KVGGO en Kenniscentrum GOC hopen dat u met Grafimedia in cijfers een goed beeld krijgt van de omvang en ontwikkelingen in de grafimediabranche.

Koninklijke KVGO

Het KVGO is de ondernemingsorganisatie die de belangen behartigt voor zijn leden.

Deze leden zijn vooral te vinden in de grafimediabranche.

Het KVGO wil zich verbreden in de richting van andere sectoren binnen de communicatie-industrie.

Belangenbehartiging is bij het KVGO gericht op het gehele collectief, op deelcollectieven, alsmede op individuele leden en moet voor de leden direct of indirect een herkenbare toegevoegde waarde opleveren.

Kenniscentrum GOC

Kenniscentrum GOC is er voor Onderwijs, Arbeidsmarkt en Training & Advies in de grafimediabranche. Het kenniscentrum voert een groot deel van de activiteiten uit in opdracht van de sociale partners in de branche: Koninklijke KVGO, NDP, FNV-KIEM en CNV-Media.

Kenniscentrum GOC houdt zich bezig met het verbeteren van de aansluiting van het grafimediaberoepsonderwijs op de praktijk en is verantwoordelijk voor voldoende goede leer- en stageplaatsen. Zij onderzoekt de arbeidsmarkt en ontwikkelt met die kennis instrumenten waarmee werkgevers en werknemers hun arbeidsmarktpositie kunnen versterken. Kenniscentrum GOC biedt een breed scala aan trainingen, in het trainingscentrum in Veenendaal, in-company als maatwerkproject of via internet als e-learning.

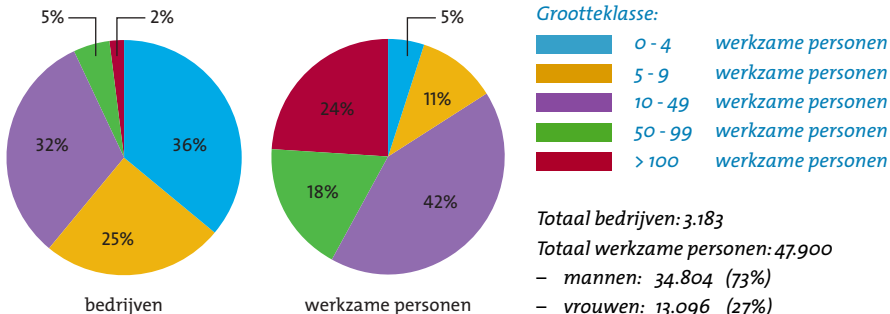

Branche in cijfers **5**

Aantal bedrijven en werkzame personen in de branche

De grafmediabranche bestaat voor een groot deel uit kleine en middelgrote bedrijven. Bijna tweederde van de bedrijven telt minder dan 10 werkzame personen en slechts 63 bedrijven hebben meer dan 100 medewerkers. Het gemiddelde over alle bedrijven ligt op 15 werkzame personen. Deze gemiddelde bedrijfsgrootte daalde de afgelopen 10 jaar vanwege de krimpende werkgelegenheid binnen de branche. Vooral de grote bedrijven nemen in omvang af.

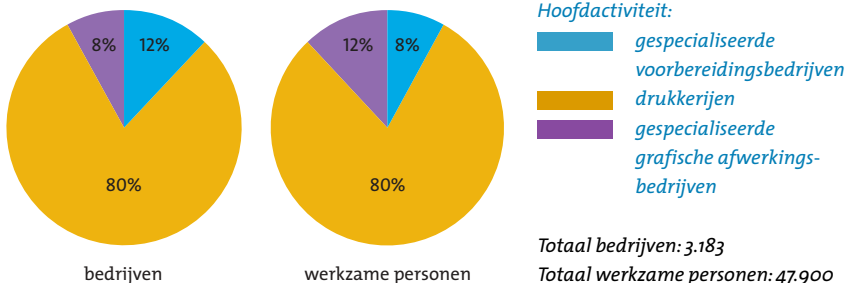
Alhoewel er weinig grote bedrijven zijn, werken daar wel veel mensen. Bij de 70 grote bedrijven, voornamelijk drukkerijen, werken zo'n 11.000 mensen. Bij de grote groep kleine bedrijven werkt 'slechts' zo'n 7.500 mensen. De meeste werkgelegenheid zit dus bij het middelgrote bedrijf dat tussen de 10 en 100 medewerkers heeft. Daar werken in totaal ongeveer 29.000 mensen.

Bedrijven en werkzame personen naar hoofdactiviteit bedrijf

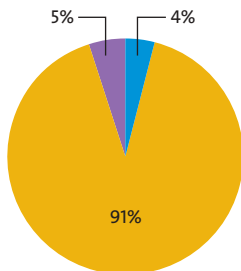
Een andere manier om bedrijven in te delen is naar de grafische hoofdactiviteit. Deze hoofdactiviteit heeft te maken met de fase in het grafische productieproces: voorbereidende werkzaamheden (prepress), drukken en grafisch afwerken. Zo'n 378 bedrijven zijn gespecialiseerd in voorbereidende werkzaamheden en hier werken 3.786 personen, 252 bedrijven hebben zich gespecialiseerd in de grafische afwerking en er werken in totaal 5.654 personen. Verreweg de grootste groep bedrijven (2.552) noemt zichzelf drukkerij. Driekwart van hen voert ook de bijbehorende voorbereidings- en grafische afwerkingswerkzaamheden zelf uit. In totaal werken 38.459 mensen in een drukkerij.

Branche in cijfers

Verdeling van de omzet naar hoofdactiviteit bedrijf in 2004

8 De drukkerijen produceerden in 2004 een omzet van 6,7 miljard (6.711.000.000) aan drukwerk, dat is 91,1% van de totale omzet in de branche. Gespecialiseerde voorbereidingsbedrijven produceerden samen een omzet van 260 miljoen euro (3,5%), en gespecialiseerde grafische afwerkingsbedrijven 398 miljoen euro (5,4%). De totale omzet in de branche was in 2004 bijna 7,4 miljard euro (7.369.000.000).

Activiteit:

- omzet gespecialiseerde voorbereidingsbedrijven
- omzet drukkerijen
- omzet gespecialiseerde grafische afwerkingsbedrijven

Totaal omzet grafimediabranche:

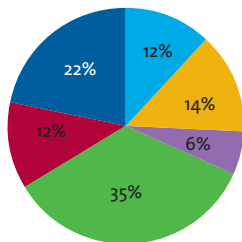
€ 7.369.000.000

Verdeling van de omzet in drukkerijen naar soort product

De omzet in gespecialiseerde voorbereidingsbedrijven wordt niet uitgesplitst naar soort product, omdat het niet wordt bijgehouden. Voor de drukkerijen wordt dit wel gedaan. Reclamedrukwerk vormt ruim eenderde (35%) van de totale omzet in drukwerk. Daarom is de branche zo gevoelig voor de economische conjunctuur. In economisch slechte tijden worden reclamebudgetten ingekrompen en dit heeft direct grote gevolgen voor de omzet van grafische bedrijven.

In mindere mate geldt dit ook voor de omzet van kranten en tijdschriften. De omzet in boeken en jaarverslagen is minder gevoelig voor economische schommelingen.

Mediavormen als internet en DVD blijken overigens ook sterk gevoelig te zijn voor de economische conjunctuur.

Producten:

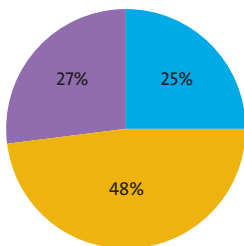
- *krant(-achtig)*
- *tijdschriften*
- *boeken/jaarverslagen*
- *reclamedrukwerk*
- *verpakkingdrukwerk*
- *overig drukwerk*

Totaal drukwerkomzet: € 6.711.000.000

Verdeling van de omzet in de grafische afwerkingsbedrijven naar soort product

10

Door de ontwikkeling van DTP zijn steeds meer opdrachtgevers van grafische producten zelf de voorbereidende werkzaamheden gaan uitvoeren. De opmaak van kranten en tijdschriften wordt tegenwoordig volledig door de redactie van de uitgever gedaan. Drukkerijen gaan zelf de meest voorkomende grafische afwerkingswerkzaamheden uitvoeren, maar toch groeit de omzet bij deze gespecialiseerde bedrijven. Dat komt omdat opdrachtgevers vaker kleine opdrachten geven die bestemd zijn voor specifieke doelgroepen. Gespecialiseerde grafische afwerkingsbedrijven spelen hier op in door kleine orders met speciale bindtechnieken snel te kunnen verwerken en verzorgen daarbij ook de adressering en postverzending.

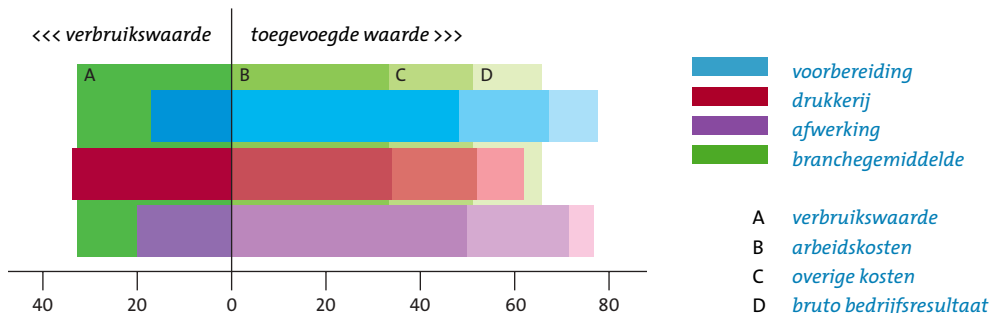
Producten:

- tijdschriften
- boeken
- reclamedrukwerk

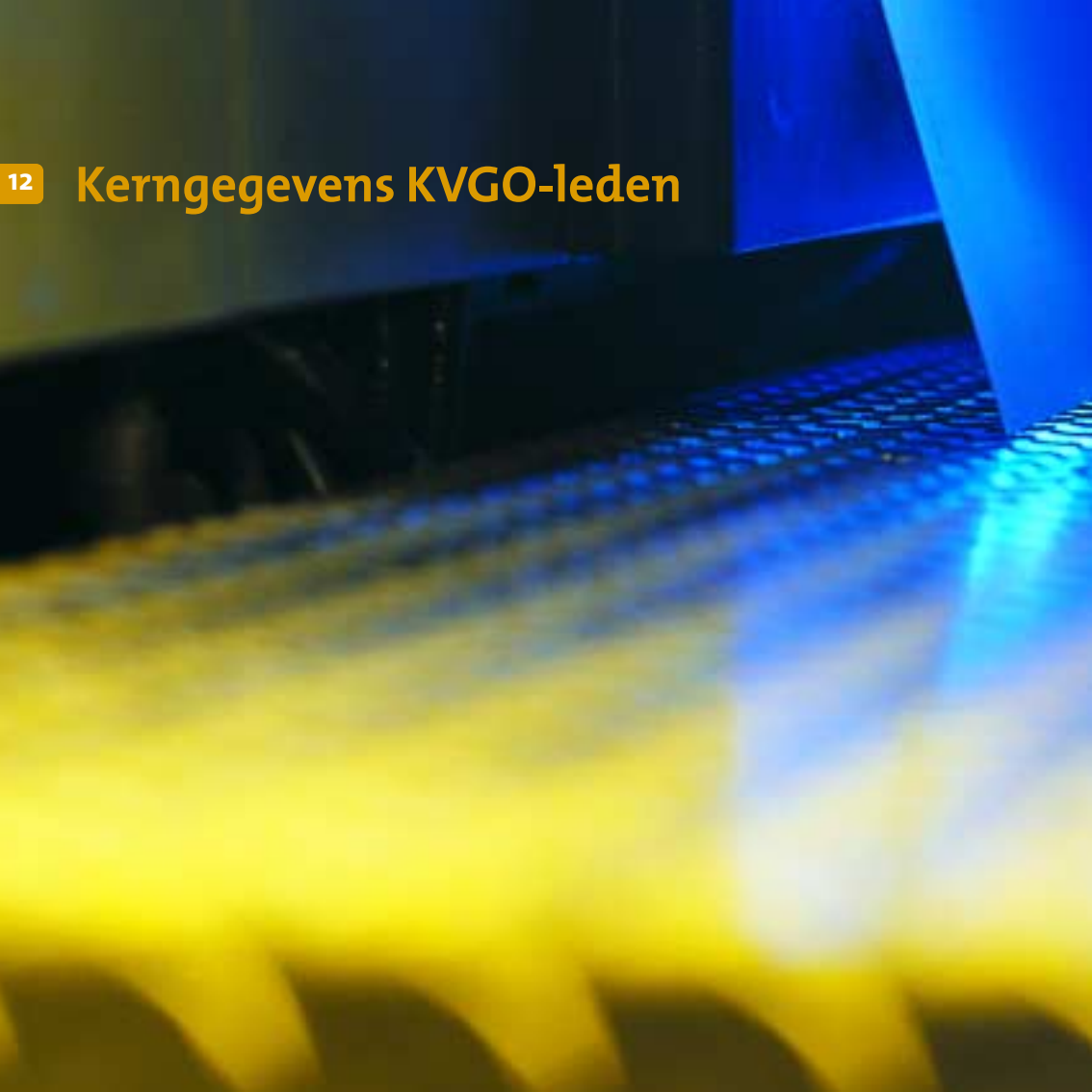
Totaal afwerkingsomzet: € 398.000.000

De opbouw van de omzet bij verschillende soorten bedrijven

Grafische bedrijven kopen papier, inkt, drukplaten, folie, enz. in om kranten, boeken en reclamemateriaal te kunnen maken. De kosten van deze ingekochte materialen worden in economische termen verbruikswaarde genoemd. Daarnaast betalen bedrijven hun medewerkers (arbeidskosten), maken kosten voor het gebouw, verwarming, telefoon, enz. (overige kosten) en willen er iets op verdienen (bruto bedrijfsresultaat). Voor de verschillende bedrijven en voor de gehele branche is de verdeling van deze kosten in kaart gebracht. Duidelijk is te zien dat drukkerijen meer verbruikswaarde in hun omzet hebben dan voorbereidings- en grafische afwerkingsbedrijven. De omzet van voorbereidings- en grafische afwerkingsbedrijven bestaat daarentegen voor een groter deel uit arbeidskosten. Bij voorbereidingsbedrijven maakt het bruto bedrijfsresultaat vergeleken met de andere bedrijven het kleinste deel uit van hun omzet.

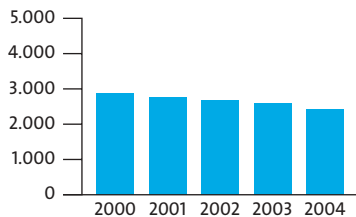

12 Kerngegevens KVGO-leden

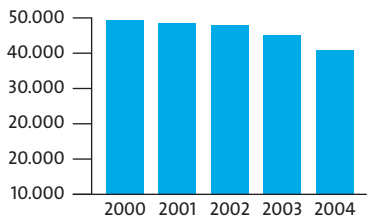
Ontwikkeling aantal KVGO-ledenbedrijven en werkzame personen

Aantal vestigingen/KVGO-leden

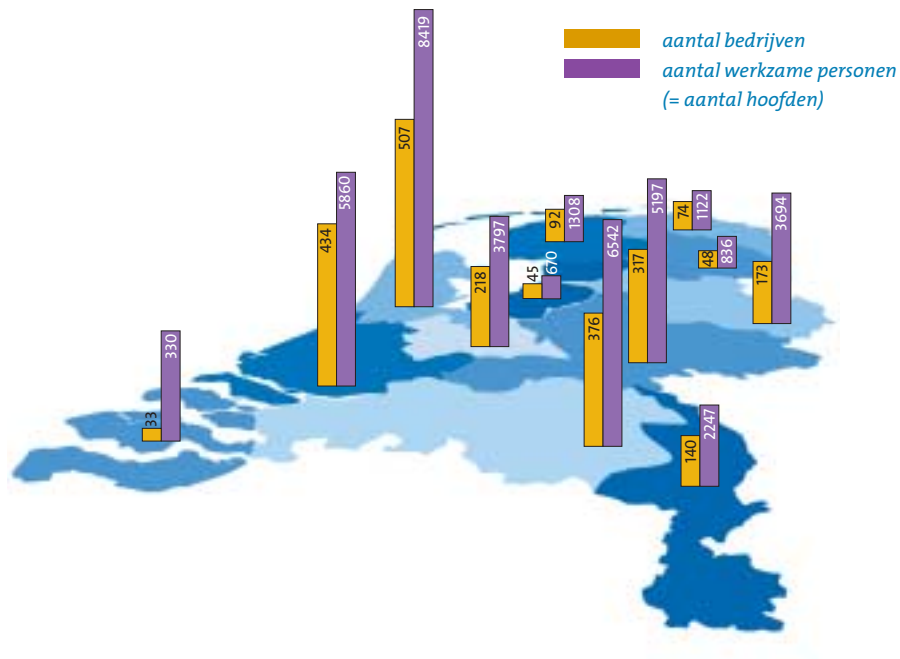
Totaal aantal voorbereidingsbedrijven	263
Totaal aantal drukkerijbedrijven	1.774
Totaal aantal grafische afwerkingsbedrijven	175
Totaal aantal overige bedrijven	245
Totaal per 1 januari 2004	2.457

Aantal werkzame personen (= hoofden) in de KVGO-ledenbedrijven

Totaal personeel in voorbereidingsbedrijven	2.927
Totaal personeel in drukkerijbedrijven	29.729
Totaal personeel in grafische afwerkingsbedrijven	4.371
Totaal personeel in overige bedrijven	2.995
Totaal per 1 januari 2004	40.022

Aantal KVGO-ledenbedrijven en werkzame personen per provincie

bron: Koninklijke KVGO

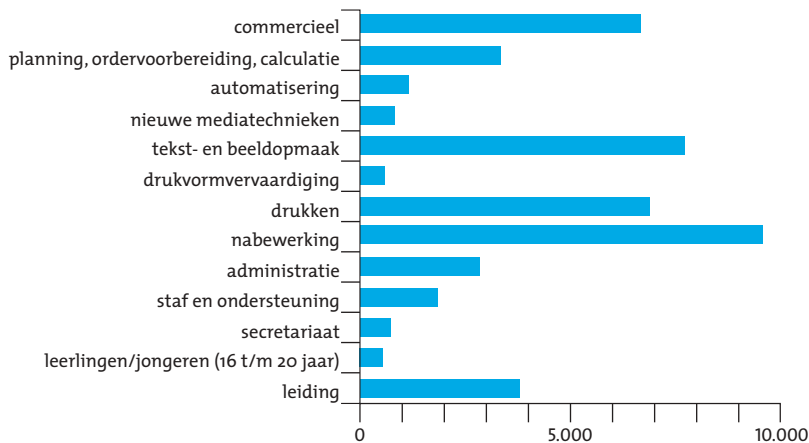

Werkgelegenheid naar beroepsgroep

16

Vanwege de arbeidsintensiteit is nabewerken – en niet drukken – de grootste beroepsgroep binnen de branche. De meeste nabewerkeren werken niet in een gespecialiseerd nabewerkingsbedrijf, maar in een nabewerkingsafdeling van een drukkerij.

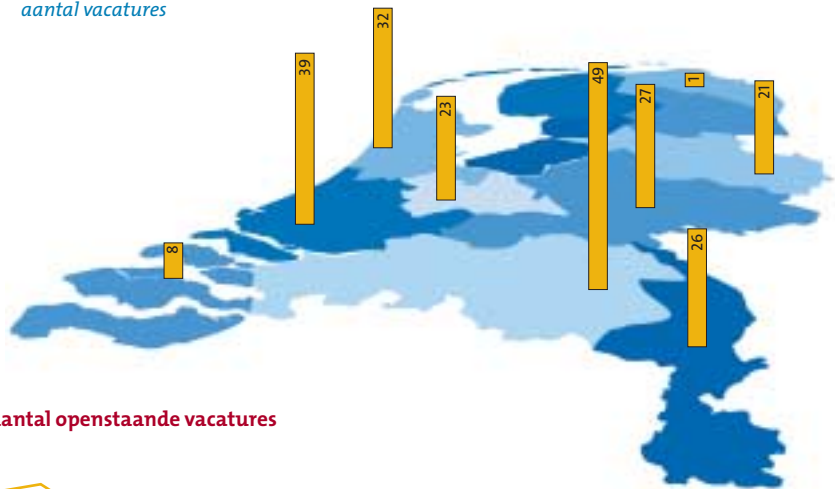
Totaal aantal werkzame personen in 2004: 47.900

Arbeidsmarkt in cijfers

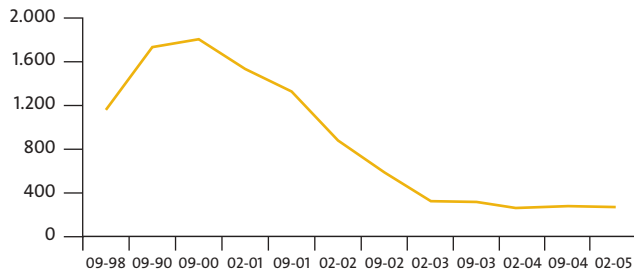
Regionale verschillen in vraag naar personeel

Er bestaan grote verschillen tussen de provincies in het aantal grafische vacatures. In Noordoost-Nederland is de arbeidsmarkt voor grafici erg slecht. In West- en Zuid-Nederland bestaan er wel regelmatig vacatures.

 aantal vacatures

Totaal aantal openstaande vacatures

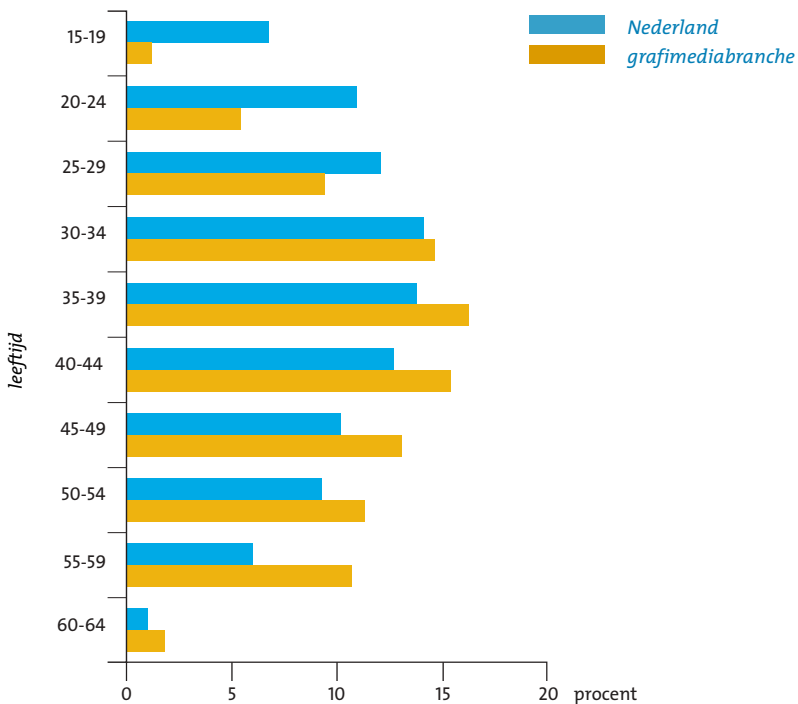
Totaal aantal vacatures binnen de grafimediabranche per febr. 2005: 226

Totaal aantal vacatures voor grafici over alle branches per febr. 2005: 611

Werkzame beroepsbevolking Nederland en grafmediabranche

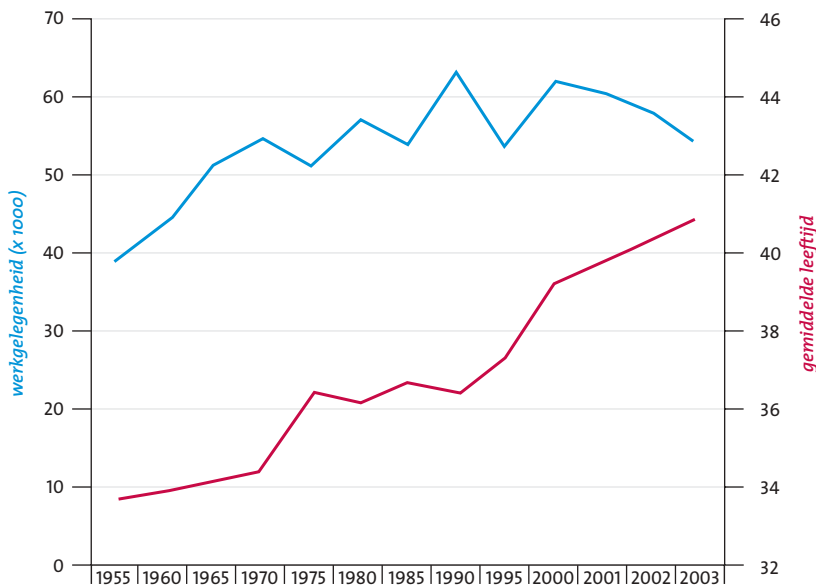
18

In de grafmediabranche werken ten opzichte van de Nederlandse bevolking minder jongeren tot 25 jaar en meer ouderen boven de 50 jaar.

Gemiddelde leeftijd en werkgelegenheid

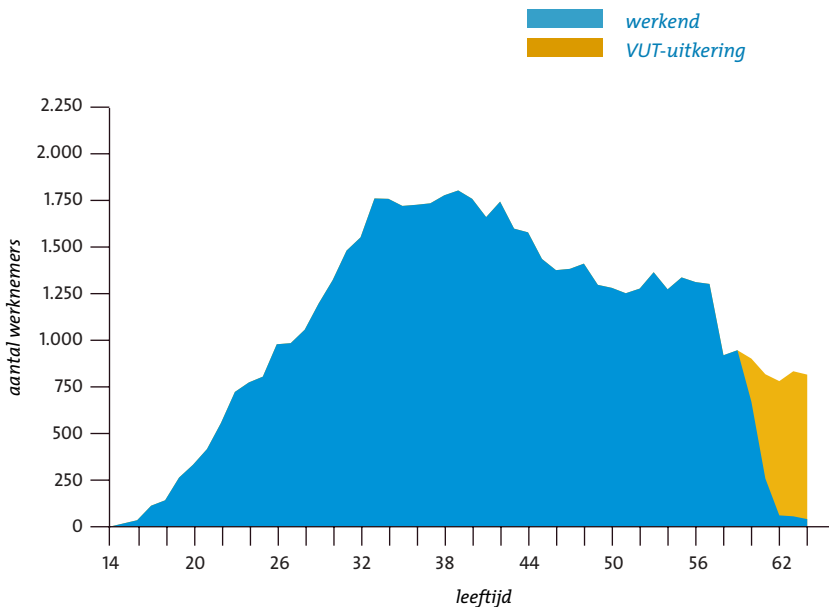
De gemiddelde leeftijd binnen de branche is eind 2003 bijna 41 jaar: dus de helft van alle werknemers is 41 jaar of ouder. Opvallend is dat steeds als de werkgelegenheid afneemt de gemiddelde leeftijd flink toeneemt. Dat komt omdat bij een dalende werkgelegenheid veel minder jongeren de bedrijven instromen.

Leeftijdopbouw werknemers en uitgestroomden VUT/prepensioen

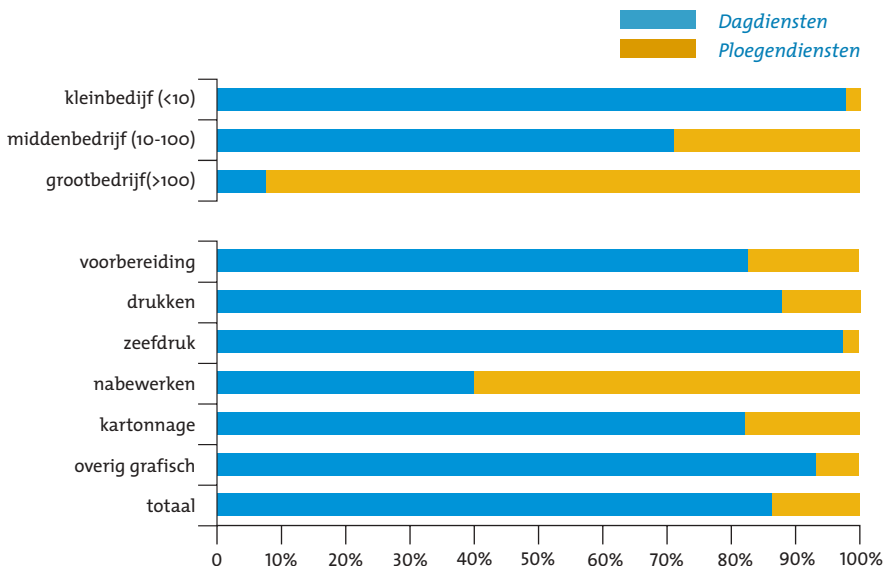
Doordat er steeds meer oudere werknemers komen en deze ook langer moeten blijven doorwerken, ontstaat er over enkele jaren een extreem grote uitstroom van oudere werknemers en daarmee dus ook een sterke toename van de vervangingsvraag.

Een groot deel van de werknemers boven de zestig jaar is vervroegd met de VUT uitgestroomd. Opschuiving van de gemiddelde uitstroomleeftijd betekent dat ook de gemiddelde leeftijd binnen de branche verder zal toenemen. De vervangingsvraag wordt dan naar een later tijdstip verschoven.

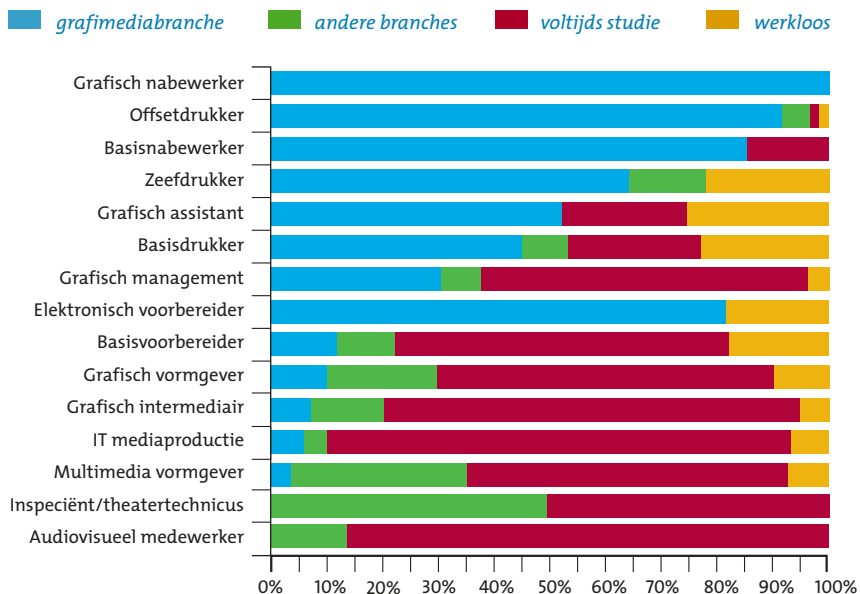
Bedrijven met dag- en ploegdienst roosters

Bedrijven die gespecialiseerd zijn in verpakingsdrukwerk produceren vaak voor grote orders die in korte tijd geproduceerd moeten worden. Daarom werken zij vaak in een 24-uurs rooster. Hetzelfde geldt voor de grote drukkerijen die hoge oplages van kranten en tijdschriften drukken. Zo'n 24-uursrooster kan bestaan uit (een combinatie van) 3-, 4- en 5-ploegdiensten. Bij deze bedrijven werken dan vooral de werknemers in productiefuncties in ploegdiensten. Kantoorpersoneel werkt dan toch vaak in de dagdienst.

Doorstroomrichting grafisch beroepsonderwijs, uitgesplitst naar beroepsopleiding

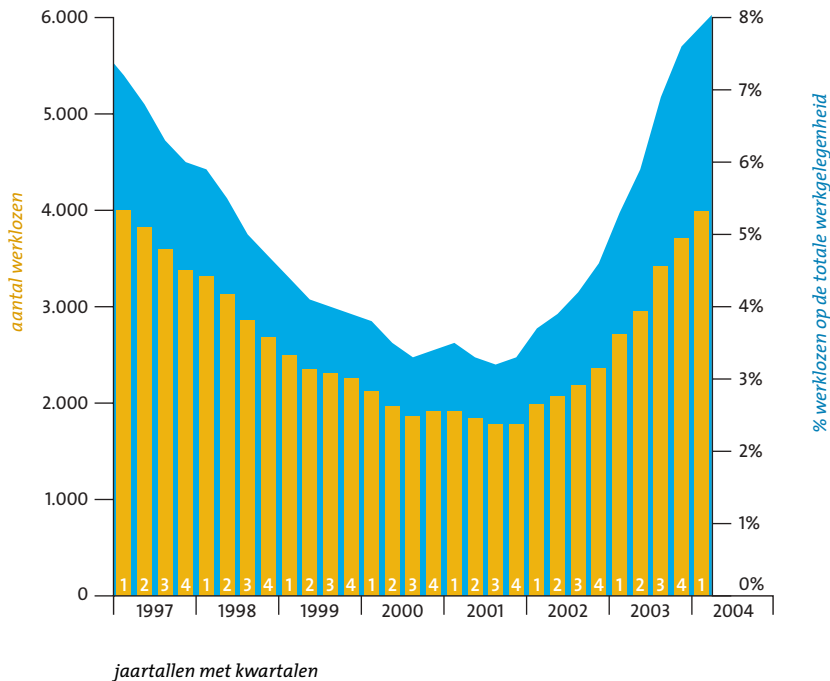
Mbo-leerlingen die opgeleid worden voor grafische beroepen komen meestal in de branche terecht. Schoolverlaters in vormgeving en nieuwe media gaan vaker naar het hbo of naar bedrijven in andere sectoren.

Ontwikkeling werkloosheid grafmediabranche

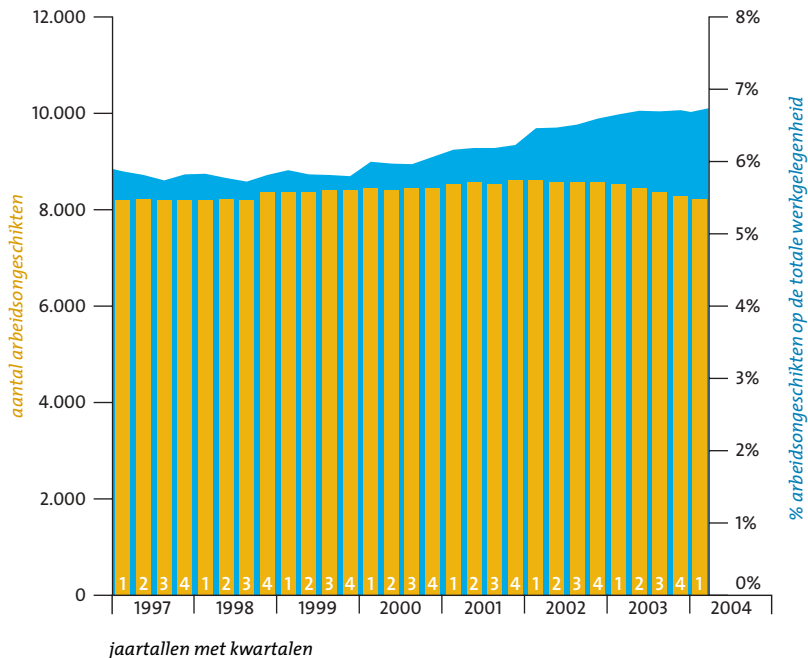
Midden jaren '90 was het aantal werklozen hoger dan nu, maar vanwege de teruggelopen werkgelegenheid is het percentage werklozen nu hoger.

Ontwikkeling arbeidsongeschiktheid grafmediabranche

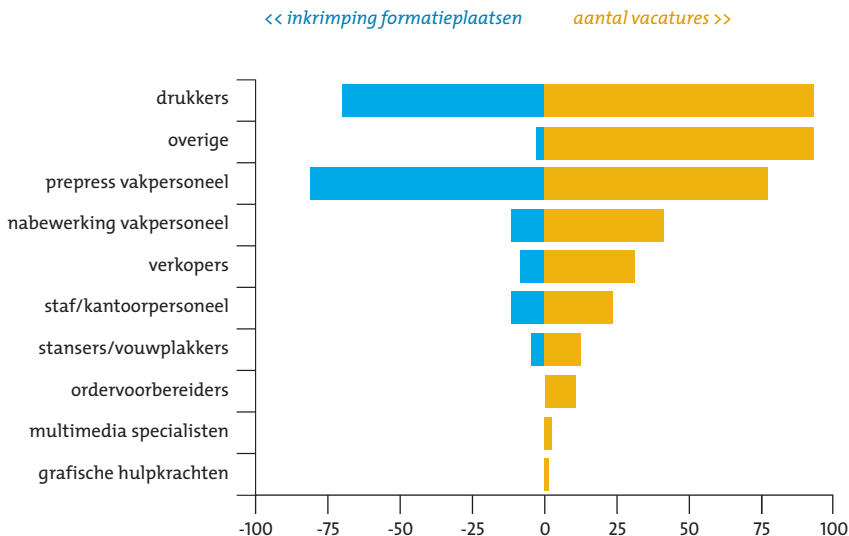
24

Het aantal WAO'ers in de grafmediabranche loopt sinds 2002 terug. Doordat de werkgelegenheid sneller afneemt, wordt de betaalbaarheid (premies) steeds moeilijker.

Inkrimping in formatieplaatsen en aantal vacatures per beroepsgroep

Binnen de grafimediabranche is in de afgelopen jaren de inkrimping in het personeelsbestand groter geweest dan het aantal vacatures. Hierdoor concurreren ontslagen werknemers en schoolverlaters met elkaar om het gering aantal openstaande vacatures. Voor vormgevers en dtp'ers is er buiten de grafimediabranche nog wel redelijk wat vacatures te vinden.

26 Opleiding in cijfers

Overzicht beroepsopleiding en leerplaatsen bij bedrijven

Alle leerlingen in het MBO-beroeps onderwijs lopen stages (BOL) in bedrijven of hebben een leerplaats (BBL) bij het bedrijf waar ze als werknemer in dienst zijn. Deze leerplaatsen zijn geaccrediteerd (goedgekeurd) door Kenniscentrum GOC en staan in een register van leerbedrijven. Sinds twee jaar zijn er ook speciale leerplaatsen voor VMBO-leerlingen.

In juni 2005 waren dat voor voorbereiden 31, drukken 93 en nabewerken 64 leerplaatsen.

MBO niveau	Kwalificatie	BBL leerlingen	BOL leerlingen	Leerplaatsen
4	Artiest	-	141	-
4	AV-productie	-	384	-
4	Grafisch intermediair	-	370	424
4	Grafisch management	-	271	885
4	Grafisch vormgever	-	3.099	2.822
4	IT mediaproductie	-	618	565
4	Mediamanagement	-	18	-
4	Mediatechnologie	-	9	-
4	Mediavormgeven	-	425	-
4	Multimedia vormgever	1	2.360	1.916
4	Praktijkopleiders/voorzitters	22	-	316
3	Audiovisueel medewerker	-	483	283
3	Brocheerder	3	-	196
3	Diepdrukker	-	-	39
3	Elektronisch voorbereider	22	699	1.586
3	Flexodrukker	1	-	38
3	Inspiciënt/theatertechnicus	17	255	252
3	Offsetdrukker	70	32	672
3	Uitgaafbinder	1	-	26
3	Vellenbewerker	8	1	397
3	Zeefdrukker	7	4	147
2	Basisdrukker	77	140	911
2	Basisnabewerker	36	17	424
2	Basisvoorbereider	20	420	821
2	Medewerker podiumtechniek	-	28	-
2	Verpakkingsoperator	-	-	78
1	Grafisch assistent	3	57	197
	Totaal 2005	288	9.831	12.995

Nieuwe competentiegerichte beroepsopleidingen

Alle MBO-beroepsopleidingen zullen zich in de loop der jaren vernieuwen tot competentiegerichte opleiden. Hierbij staat centraal dat de leerling in de praktijk laat zien wat een bedrijf van een beginnend beroepsbeoefenaar verwacht. In de aanloopfase naar competentiegericht beroepsonderwijs zijn acht MBO-scholen voor zeven opleidingen alvast in een proeffase (proeftuin) met deze methode aan de slag gegaan. De scholen en leerlingen in deze competentiegerichte opleidingen lopen dus voorop.

Beroepsopleiding	Onderwijsinstelling	Aantal deelnemers in proeftuinen
Artiest	Albeda College	44
	Deltion College	26
	ROC van Amsterdam	70
Vormgever Media & Communicatie	Grafisch Lyceum Amsterdam	397
	Grafisch Lyceum Utrecht	460
	ROC Friese Poort	33
Medewerker Podiumtechniek	Grafisch Lyceum Amsterdam	37
AV-productie	Friesland College	130
	ROC Friese Poort	122
	ROC Midden Nederland	235
DTP'er Media & Communicatie	Grafisch Lyceum Utrecht	75
Mediamanagement	Grafisch Lyceum Amsterdam	18
	Grafisch Lyceum Utrecht	74
Mediatechnologie	Grafisch Lyceum Amsterdam	9
		<i>Totaal 1.730</i>

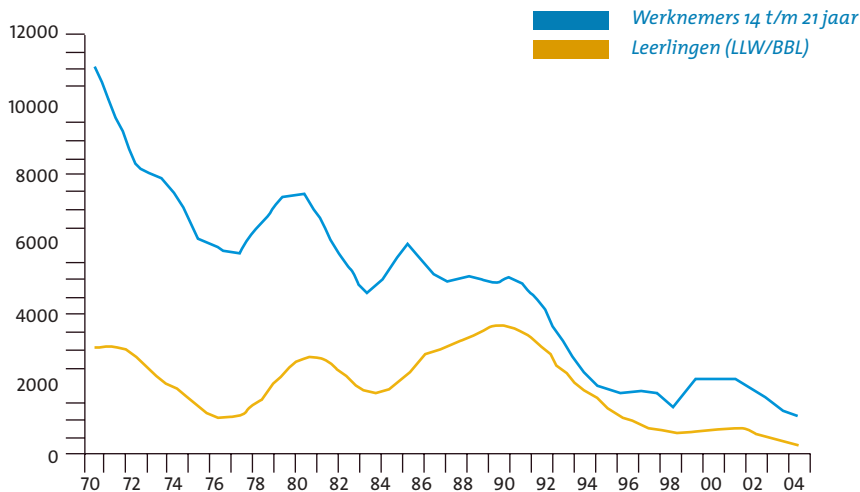
Aantal leerbedrijven naar hoofdactiviteit

Aan een goed leerbedrijf worden voorwaarden gesteld. Wanneer bedrijven aan deze voorwaarden voldoen, dan worden ze door Kenniscentrum GOC erkend (geaccrediteerd). De leerlingen krijgen in deze bedrijven een goede beroepsopleiding. De erkende leerbedrijven zijn via de website www.goc.nl onder het menu beroepsopleiding/register leerbedrijven te vinden.

	aantal bedrijven		aantal bedrijven
Grafmediabranche		Overige branches	
prepress	79	multimedia productie	427
drukkerij	960	audiovisueel	263
nabewerking	71	kopieer/print	92
kartonnage	30	reclamebureau	919
overig grafisch	48	signbedrijf	78
		uitgeverij	98
		theater en podiumkunst	214
		sociale werkplaats grafisch	30
		overig en onbekend	426
<i>totaal</i>	<i>1.188</i>	<i>totaal</i>	<i>2.547</i>

Samenhang instroom jonge werknemers en beroepsopleiding in bedrijven

De bereidheid van grafische bedrijven om leerlingen een beroepsopleiding te geven hangt sterk samen met de werkgelegenheidsontwikkeling. Vanaf begin jaren negentig loopt de instroom van nieuwe (jonge) medewerkers sterk terug. Dat is te zien in het aandeel dat jongeren uitmaken in de totale werkgelegenheid in de branche. De opleiding binnen bedrijven (BBL: beroepsbegeleidende leerweg) vertoont een overeenkomstig beeld.

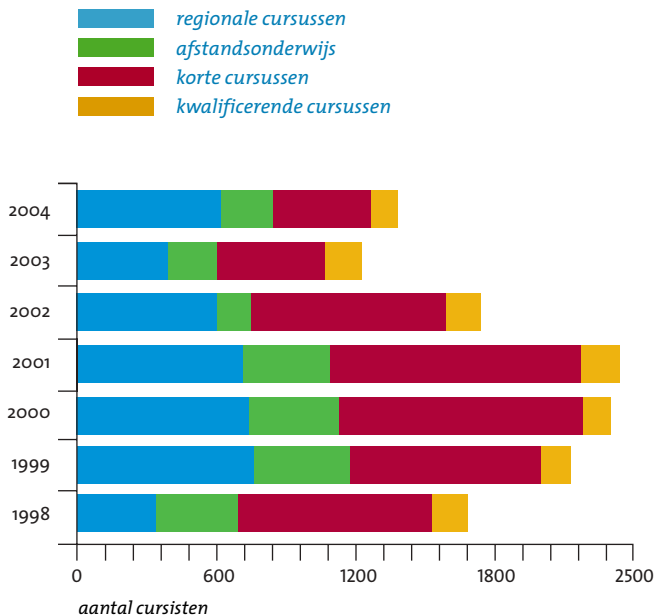

Grafimediabranche 1970-2004

Overzicht aantal cursisten naar soort cursus over zeven jaar*

Het aantal deelnemers aan cursussen hangt sterk samen met de economische situatie binnen de branche. Gaat het de bedrijven economisch goed (1999 t/m 2001) dan worden er ook veel werknemers opgeleid. In economisch slechte tijden neemt dit aantal sterk af. Deze trend gaat op voor alle typen cursussen.

* excl. in-companyprojecten

Aantal cursisten bij het trainingscentrum van Kenniscentrum GOC

32

Van alle cursisten die naar het trainingscentrum komt, volgt 85% een korte cursus van gemiddeld 5 trainingsdagen en 15% een lange (kwalificerende) cursus van gemiddeld 20 dagen. Van de (korte) cursussen trekken de trainingen in premedia DTP de meeste deelnemers (43%). Van alle cursisten is een kwart vrouw, bij de lange cursussen is dit een stuk lager. Daarmee zijn vrouwen minder vertegenwoordigd onder de cursisten omdat van de totale werkgelegenheid 27% vrouw is.

